

Birinci Soru:

24 Mayıs 2018'de petrol fiyatlarında dikkat çekici bir artış gözlemlendi. 2014 yılındaki düşüşten sonra Brent ham petrolün fiyatı 79 dolar, Texas ham petrolün fiyatı da 71 dolara ulaştı. Bu, yükselen petrol fiyatlarında dünyanın yeni bir sürece girdiği anlamına mı geliyor? Yaklaşık 150 dolar seviyelerinde seyreden önceki fiyatlara doğru mu gidiyoruz? Bunun sebepleri nedir?

Cevap:

Diğer herhangi bir emtia gibi petrol da arz ve talepten etkilenir. Bununla birlikte diğer emtiaların aksine petrol fiyatlarında fiyat istikrarını sağlamak neredeyse imkânsız. Diğer bir deyişle arz veya talepte meydana gelen herhangi bir değişiklik, petrol piyasasının yapısına bağlı olarak petrol fiyatları üzerinde doğrudan etkisi olur... Piyasa istikrarsızlığını etkileyen politik çalkalanmalar olduğunda özellikle spekülasyonun da fiyatlar üzerinde etkisi olur... Meselenin açıklığı kavuşması açısından aşağıdaki hususların bilinmesinde fayda var:

1- Arz

A- OPEC ve OPEC üyesi olmayan diğer ülkeler, piyasadaki petrol arzını sınırlandırma kararı aldılar. Piyasadaki arz fazlalığını eritmek ve petrol fiyatlarında artış sağlamak için 2017 yılı sonunda Rusya ile OPEC ülkeleri arasında varılan anlaşma gereği ham petrol üretiminde günlük 1,8 milyon varil indirimine gidilmesi kararı verildi. OPEC'in (Standard & Poor's Global Platts) yaptığı bir araştırmaya göre OPEC'in günlük ham petrol üretimi nisan ayında bir önceki aya göre 140 bin azalışla günlük 32 milyon varile geriledi. Bu yılın en düşük seviyesidir. Bugün günlük üretim 32.73 milyon varildir. Yani OPEC'in belirlediği rakamdan yaklaşık günlük 730 bin varil daha azdır. OPEC ile varılan anlaşma bir yıl daha sürecek ve mevcut koşullar devam ederse, büyük olasılıkla ham petrol fiyatları daha da artacaktır. Aspect Energy Consultants'da uzun vadeli araştırmalar başkanı Matthew Barry, "Neler olduğunu görüyoruz, gelecekte çok daha fazlası olacak. Arz sorunu ya da riskler, fiyatlara daha açık bir şekilde etki etmeye başlayacak" dedi. [<https://www.marketwatch.com>]

B- Venezuela'daki siyasi ve ekonomik kriz, ülkenin üretim hedeflerine ulaşma kapasitesi üzerinde önemli etkisi oldu. 2018 Nisan ayında Venezuela'nın ham petrol üretimi, bir önceki aya göre 80 bin varil, 2017 yılına oranla 540 bin varil azalışla günlük 1,41 milyon varil olarak gerçekleşti. Üretimdeki bu düşüşün ana nedenlerinden biri, Venezuela devlet politikasıdır. Venezuela'nın petrol şirketi Petroleos de Venezuela (PDVSA) kötü idare ediliyor. Geçtiğimiz ay ConocoPhillips, Venezuela'daki iki petrol projesinin müsadereci nedeniyle "PDVSA" şirketine karşı açtığı 2 milyar dolarlık davayı kazandı. Devlete ait petrol şirketi PDVSA, 2,5 milyar dolarlık borcunu ödeyemedi... Bütün bunlar devlete ait petrol şirketinin üretimini etkiledi ve dolayısıyla arzdaki düşüşe katkısı oldu... Ardından arzdaki düşüş nedeniyle fiyatlarda bir artış gerçekleşti.

C- Başkan Trump'ın İran'la yapılan nükleer anlaşmadan çekildiğini açıklaması, İran petrol endüstrisine yeni yaptırımlar olasılığını doğurdu. Benzer yaptırımlar sistemi, ilk kez 2012 yılında Obama idaresi döneminde kuruldu. Teoride, İran'ın ham petrol üretimi yüzde 20 ya da günlük 500 bin varilden 400 bin varile düşebilir; Bu, güncel fiyatlarla ayda yaklaşık 1 milyar dolara eşdeğerdir. [<http://foreignpolicy.com>] ABD, henüz İran'a karşı ne gibi önlemler alacağını açıklamamış olsa da ancak İran petrol sanayini hedef alan bir tür yaptırım sistemi belirleyeceğine dair spekülasyonlar var.

Bu üç gelişme, arzdaki düşüşe katkıda bulunmuş ve sonuçta fiyatlarda bir artış gözlemlenmiştir.

2- Talep

A- Petrol talebinde bir artış var. Uluslararası Enerji Ajansı, 2017 yılında günlük 97,8 milyon varil olan küresel petrol talebinin, bu yıl günlük 99,3 milyon varile yükselmesini bekliyor. IMF, bu yıl ve gelecek yıl küresel ekonomik büyüme tahminlerini yukarıya çektikten sonra Paris merkezli Uluslararası Enerji Ajansı da (IEA), önceki 2018 petrol talebi artış tahminini günlük 1,3 milyon varilden 1,4 milyon varile yükseltti. Uluslararası Enerji Ajansı, piyasa hakkındaki aylık raporunda, petrol talebinin, 2017 yılında günlük 1,6 milyon varil oranında arttığını açıkladı. [<https://www.reuters.com>]

B- Petrol talebindeki bir diğer artışın faktörü de Çin'dir. 2018 Nisan ayında Çin'in günde 9 milyon varilden fazla ham petrol tüketeceği tahmin ediliyor. Yani Çin'in bu tüketimi her

zamankinden çok daha fazladır. Bu, küresel tüketimin yaklaşık yüzde 10'na, Asya'daki toplam talebin de üçte birinden fazlasına denk geliyor. Ham petrolün varil fiyatı 75 dolara vardığı takdirde, Çin'in aylık ithalat giderinin 20 milyar doları geçeceği anlamına gelir. Bakım mevsiminde bile rekor talep söz konusu. Oysaki yılın bu zamanında genellikle ithalatta bir düşüş görülür. Bu da Çin'in petrol ihtiyacının beklenenden çok fazla olduğunu açıklar. Goldman Sachs, müşterilerine gönderdiği bir notta, "Çin'in petrol talebinin, güçlü bir büyüme olduğunu gösteriyor. Mevcut tahminlerden çok daha yüksek olabilir." dedi. [https://www.reuters.com]

Yukarıdakilere dayanarak talepte bir artış var, talepte gözlemlenen bir artış, fiyat artışına neden olabilir.

3- Spekülasyon

Piyasalardaki moral bozukluğunun yanı sıra petrol arz ve talebindeki hızlı gelgitlerde spekülasyonlar devreye girer... Petrol fiyatlarında hissedilir bir artış veya düşüş görüldüğünde spekülasyon daha belirgin hale gelir. Büyük hedge fonları, ya büyük petrol sözleşmeleri satın alarak ya da arz ederek petrol piyasasında önemli rol oynarlar. Dolayısıyla spekülasyon, çift tarafı keskin bir kılıç gibidir. Talepteki artışı etkileyip fiyatlarda bir artışa neden olabileceği gibi talepteki düşüşü etkileyip fiyatlarda da bir düşüşe neden olabilir... Bununla birlikte spekülasyonların mevcut fiyat artışlarında önemli bir etkisi olmaz. Aksine yukarıda da belirtildiği gibi fiyat artışlarında arz ve talep önemli bir rol oynar.

4- Petrol fiyatlarının, geçmişte olduğu gibi 150 dolar seviyelere ulaşması ise oldukça düşük bir olasılıktır. Çünkü küresel ekonomik koşullar, buna dayanamaz. Bu nedenle petrol fiyatlarının 100 dolar seviyelerine varmadan yavaşça artmaya devam edeceği bekleniyor... Özellikle ABD ile Çin arasında yaklaşan ticaret savaşı, talepteki bir düşüşü neden olacak ve buna bağlı olarak da petrol fiyatları kolayca düşecektir. Buna ek olarak fiyatlar, Amerika'nın arzalamadığı seviyelere yükselirse, üretim artışı için ABD'nin özellikle Suudi Arabistan üzerinden OPEC'e yapacağı baskının da benzer bir etkisi olacaktır.

=====

İkinci Soru:

Erdoğan, üç günlük resmi bir ziyaret için 13 Mayıs 2018 Pazar günü Londra'ya gitti. Ziyaret sırasında Erdoğan, Kraliçe Elizabeth ve Başbakan Teresa May ile görüştü. Erdoğan, İngiltere ziyaretini, Türkiye'de 24 Haziran'da yapılacak olan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden bir kaç hafta önce gerçekleştirdi... Bilindiği üzere Erdoğan'ın İngiltere ile ilişkisi, 2016 yılındaki başarısız darbeden bu yana gergindir. Peki, böyle bir ziyaret neden gerçekleşti ve amacı ne? Amacına ulaştı mı?

Cevap:

Ziyaretin amacını açıklamak adına aşağıdaki hususlara bir göz atacağız:

1- Malum, Erdoğan, başkanlık sistemiyle yetkilerini güçlendirmeye çalışıyor. Zira başkanlık sisteminde bütün yetkiler başkanın elinde toplanacak. Öte yandan ülkede olağanüstü hal uygulanıyor. Yürürlükteki olağanüstü hal nedeniyle 160 bin kişi tutuklandı ve yaklaşık bir o kadar memur da keyfi olarak görevinden uzaklaştırıldı. Ayrıca 2016 yılında hükümete karşı girişilen başarısız darbeden bu yana aralarında memur, avukat, polis ve akademisyen olmak üzere binlerce çoğu İngiliz yanlısı muhalif tasfiye edildi. Bununla birlikte Erdoğan, Londra'ya hareketinden önce Pazar günü İstanbul'da düzenlediği basın toplantısında, İngiltere'yi "stratejik ortak ve müttefik" olarak niteledi. Erdoğan, Salı günü May ile yapacağı görüşmede Türkiye-İngiltere ilişkilerinin yanı sıra bölgesel ve uluslararası sorunları, iki garantör devlet olarak Kıbrıs'taki gelişmeleri ve Orta Doğu için "Ortak Eylem Planı"nı ele alacaklarını belirtti... Ziyaretinde Türkiye ile İngiltere arasındaki ticareti artırma üzerine odaklanacaklarını vurgulayan Erdoğan, "Brexit sonrası dönemde de kesintilere uğramadan İngiltere'yle ekonomik ilişkilere devam etmek istiyoruz" dedi... [13.05.2018
http://www.elfagr.com]

2- Erdoğan'ın açıklamalarından May ile bölgesel ve uluslararası sorunları, Kıbrıs'taki gelişmeleri, Orta Doğu için ortak eylem planını ve Türkiye ile İngiltere arasındaki ticaret artışını ele alacakları anlaşılıyor... Orta Doğu için ortak eylem planına gelince, May'in uluslararası konuları ele alacağı kişi Erdoğan değildir. İngiltere'ye hareketinden önce İstanbul Atatürk Havalimanı'nda düzenlenen basın toplantısında gazetecilere açıklamalarda bulunan Erdoğan, görüşmelerin ekonomik konular

ve iki ülke arasındaki ticaret hacminin güçlendirilmesi konusu üzerine odaklanacağı sözüne gelince, bu doğru değildir. Çünkü ekonomi ve ticaret, özellikle de iki ülke arasındaki ticaret hacminin artışı için politik istikrara muhtaçtır. Özellikle de başarısız darbeden sonra böyle bir istikrar söz konusu değil. Ziyaret sırasında kayda değer herhangi bir ekonomik anlaşma imzalanmamış olması da bunu teyit eder. Geriye Kıbrıs konusu kalıyor. Kıbrıs konusu gündeme gelmiş olabilir, çünkü taraflar, adadaki kalıcı barış ve güvenlik için garantör devletlerdir. Tabii adada gerginlik söz konusu olduğunda. Böyle bir durum ise şuan yok... Bu, ziyaretin amacına ilişkin Erdoğan'ın yaptığı açıklamaların hiçbir tutarlı tarafı olmadığı, aksine gerçek nedenden dikkatleri saptırmak için yapılmış açıklamalar olduğu anlamına gelir.

3- Gerçek nedene gelince, başarısız darbeden bu yana gelişen olaylar incelenip, seçimlerden hemen önce gerçekleşen ziyaretle ilişkilendirildiğinde, Erdoğan'ın İngiltere ziyaretinin asıl amacının ne olduğunu öğrenebilir.

- Olaylara gelince, başarısız darbenin ardında Türkiye'deki İngiliz ajanlarının olduğu biliniyor. Erdoğan, soru cevapta da geçtiği üzere özellikle ve ağırlıklı olarak ordudaki İngiliz ajanlarına yönelik çok sert önlemler aldı ve bu önlemler, İngiltere'de Erdoğan'a karşı büyük nefret uyandırdı...

- Seçimlerden önce gerçekleşen ziyarete ve aralarındaki linke gelince, İngiltere, meclis çoğunluğunu elde etmek için başta Cumhuriyet Halk Partisi olmak üzere İngiliz yanlısı muhalif partiler arasında Erdoğan'a karşı sıra dışı bir ittifak kurdu. Bu gibi durumlarda alışıldık taktikler izleyen İngiltere, başkanlık seçimlerini en azından ikinci tura taşımak, iddia edildiği gibi Erdoğan'ın kamuoyu çoğunluğunu kaybettiğini, kazansa bile imajının zedelendiğini göstermek amacıyla parlamento seçimlerine ittifak şeklinde girilmesini istedi... Doğal olarak bu Erdoğan'da endişe ve kaygı yarattı...

- Bu nedenle bu ziyaret, 24 Haziran'da yapılacak seçimler öncesinde bir nevi İngiltere'nin gönlünü alma ziyaretidir. Bu yüzden Erdoğan, İngiliz ajanlarını hapisten çıkarmak, yaptığı açıklamada da geçtiği gibi İngiltere'ye stratejik müttefik diyerek yaltaklık yapmak, seçim kampanyası sırasında saldırılarını hafifletmeleri karşılığında İngiliz ajanlarına karşı yürüttüğü kapsamlı temizlik operasyonunu durdurmak gibi bazı tavizler karşılığında İngilizleri ikna etmeye çalıştı... İşte Erdoğan'ın İngiltere'ye yaptığı ziyaretin ardındaki amaç, büyük olasılıkla budur.

Peki, amacına ulaştı mı? Başarısız olmuş gibi görünüyor ve başarısız olduğunun göstergesi sunlardır:

- Görüşmeden sonra Downing Street'teki ofisinde Erdoğan'ın yanında duran May, "Demokratik olarak seçilmiş hükümeti devirmeye çalışanları adalet önüne çıkarmak doğrudur. Ancak, Türkiye'nin savunmayı istediği değerleri gözden kaybetmemesi de önemlidir." değerlendirmesinde bulundu. [16.05.2018 alarab.co.uk] Yani May, gazetecilerin önünde hem de konuğu iken Erdoğan'ı eleştirdi...

- Erdoğan'ı protesto etmeleri için ifade özgürlüğünü savunan grupları kışkırttı. "Downing Street'teki Başbakanlık konutu önünde gerçekleşen protestolara PEN, Sansür Endeksi ve Sınır Tanımayan Gazeteciler gibi ifade özgürlüğünü savunan grup üyeleri katıldı... [15.05.2018 www.pen-sy.com] "Chatham House önündeki Kürt göstericiler de Erdoğan'ı üzerinde "terörist" yazan dövizlerle karşıladılar." [15.05.2018 al-ain.com]

=====

Üçüncü Soru: Malezya'da 9 Nisan 2018'de yapılan genel seçimleri Başbakan Necip kaybetti. 92 yaşındaki Mahathir kazandı ve başbakan olarak yeniden siyasete geri döndü. Seçimlerin ardında sanki belli bir planlama varmış gibi geliyor. Seçimlerin geri planında dışsal motifler var mı? Yoksa mevzu, söylendiği gibi yerel demokratik oyun mu?

Cevap:

1- Malezya, Malay Yarımadası'nın güney ucu ile Güney Çin Denizi'nde yer alan Borneo Adası'nın kuzey bölgelerinden olmak üzere biri birine oldukça uzak 2 ana kara parçasından oluşuyor. 13. yüzyılda Müslüman tüccarlar yoluyla İslam bölgede yayılmaya başladı. Halktan önce evvela yöneticiler ve elitler İslamiyet'e girdiler. Moğol istilaları yüzünden kara ticaret yolları kullanılamaz hale gelince, Malay Yarımadası'nda yer alan Malakka Sultanlığı'nın deniz ticaretindeki önemi arttı. Malakka Sultanlığı, 15. yüzyılda Çin'den bağımsızlığını kazandıktan hemen sonra hızla İslamiyet'e girdi. Malakka Sultanlığı'nın gücü ve itibarı nedeniyle İslamiyet hızla bütün bölgeyi kapladı. Portekizli sömürgeciler, kalenin kapılarını içeriden açması için içerideki

birine rüşvet verdikten sonra 1511'de Malakka Sultanlığı'nı ele geçirdiler. Şehir 130 yıl Portekiz işgali altında kaldıktan sonra 1641'de Hollandalıların eline geçti. Ticaret ve liman sözleşmeleriyle, daha sonra da farklı etnik "nüfusu" istismar stratejisiyle yarımada 1786'da sömürgeci İngilizlerin eline geçti. İngilizler, yarımadanın fiili yöneticileri oldular. Kalan Sultanları da büyük ölçüde sembolik yöneticiler olarak tuttular. Yarımadadaki Malay Federasyonu, 1957'de İngilizlerden resmen bağımsızlığını ilan etti. Federasyon, Borneo ile Singapur'un eklenmesiyle de 1963'te Malezya adını aldı. (Ancak 1965'te Malezya parlamentosunda yapılan oylama sonucu Singapur federasyondan ayrıldı.)

2- Bağımsızlığını ilan ettikten sonra bile İngiltere'nin Malezya politikası üzerindeki hegemonyasını devam ettirdiği açıktır. Örneğin:

A- Malezya, İngiliz Milletler Topluluğu ve (2003 yılında katıldığı) Bağlantısızlar Hareketi üyeliğini korudu. Aynı zamanda Güneydoğu Asya Uluslar Birliği ve İslam İşbirliği Teşkilatı kurucu üyesidir. Başbakan Tunku Abdul Rahman da ilk Genel Sekreteridir.

B- Doğu Süveyş'in çekilmesinden sonra 1971'de İngiltere, Avustralya, Yeni Zelanda, Malezya ve Singapur arasında beşli savunma paktı imzalandı. 1971'de Avustralya'da İngiliz yanlısı Liberal Parti'nin iktidarda olduğunu belirlemekte fayda var.

C- Başbakan Mahathir Muhammed, Avustralya'nın Amerikan yanlısı İşçi Partisi Genel Başkanı (Bob Hawk) liderliğinde 1989'da kurulan Amerikan yanlısı APEC'in kuruluşuna karşı çıktı. İşçi Partisi lideri Reith Hook ve Başbakan (Paul Keating), 1993'te ABD'nin Seattle kentinde düzenlenen APEC Zirvesine katılmayan Mahathir'i "asi" olarak nitelediler.

D- APEC'e alternatif olarak Mahathir Muhammed, 1997'de Amerika ve Avustralya'yı dışlayan Doğu Asya Ekonomik Topluluğu kurulması önerisinde bulundu. Ancak bu düşünce kabul görmedi. Daha sonra düşünce, İngiliz yanlısı Liberal Başbakan (John Howard) başkanlığında Avustralya'nın da katıldığı Doğu Asya Zirvesi toplantılarına evirildi. Amerika, Doğu Asya Zirvesi toplantılarından dışlandı. (ABD ve Rusya 2011'de ancak gruba katılabildi.)

3- İngiltere, Amerika'nın eski Başbakan Necib Rezzak ile flört ettiğini gördü. İngiliz yanlısı önceki Malezya hükümetlerinde bakanlık görevinde bulunmuş ve bağımsızlığından beri Malezya'da iktidarda olan aynı partiden (Birleşik Malaylar Ulusal Örgütü) gelmiş olmasına rağmen İngiltere, Rezzak'ın Amerika'ya doğru kayıp gitmesinden korktu. Böyle bir korkunun varlığının bazı belirtileri şunlardır:

A- Barack Obama, Nisan 2014'te Malezya'ya bir ziyaret gerçekleştirdi. Obama, yaklaşık 50 yıldır Malezya'yı ziyaret eden ilk ABD başkanıdır. Obama, "Asya Ekseni" politikası kapsamında "Malezya-ABD ilişkilerini kapsamlı bir ortaklık seviyesine çıkarma kararı aldı.

B- Necib ve Obama, iki dost olarak Aralık 2014'te Hawaii'de "golf" oynadılar... Obama, Kasım 2015'te Malezya'yı ikinci kez ziyaret etti.

C- Necib, bir Amerikan girişimi olan Trans-Pasifik Ortaklığı'nı güçlü bir şekilde destekledi ve ABD'nin katılımı konusunda ısrar etti. Trump döneminde Amerika, Trans-Pasifik Ortaklığı'ndan çekildikten sonra Necib, Ticaret Noktası programını sürdürmek için Japonya ile birlikte çalıştı. "Vietnam ve Malezya, ABD'nin çekilmesinden sonra çökme riskiyle karşı karşıya kalan Trans-Pasifik Ortaklık Anlaşması'nda yer alan 11 ülkeyi kurtarmak için önemli bir rol oynadılar."

[<https://asia.nikkei.com/Economy/Vietnam-and-Malaysia-play-vital-roles-in-making-TPP-11>]

4- 2018 seçimleri yaklaştıkça İngiltere'nin, iktidarı ele geçirmek için muhalefet platformu olarak kullanılan eski ve sadık uşağına (Mahathir Muhammed'e) yeniden başvuracağı anlaşılıyor. Ki öyle de oldu... Böylece Malezya'nın ABD politikalarından uzaklaşması ve İngiliz politikaları doğrultusunda ABD'nin bölgeye müdahalesini azaltması için yeniden çalışmalara başlaması bekleniyor.

=====

Dördüncü Soru: 8 Mayıs 2018'de Ermenistan parlamentosunda yapılan oylamada muhalif lider Nikol Paşinyan Başbakan seçildi. Böylece Ermenistan'da üç haftadır süren Rus yanlısı hükümet karşıtı protesto gösterileri sayfası kapanmış oldu. Soru şu: Ermenistan'daki bu siyasi dönüşümün boyutu ne? Bu, Rus nüfuzunun Ermenistan'dan def edileceği anlamına mı geliyor? Bu konuda, Batının "Avrupa ve Amerika" bir rolü var mı?

Cevap: Bu hususların açıklığa kavuşması için aşağıdaki konulara bir göz atmak gerekiyor:

1- Ermenistan, 4 milyon nüfuza sahip küçük bir ülkedir. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin çöküş süreci kapsamında bağımsızlığını ilan etti. Ermenistan'da 1999'dan bu yana Cumhuriyetçi Parti iktidarda. Protesto gösterileri sonucu liderlikten olan Şerj Sarkisyan, 2008'den bu yana iki dönem üst üste Ermenistan'ın Devlet Başkanı oldu. Mecliste muhalif partilerin varlığına rağmen yaygın kesim tarafından iktidarı diktatör ve Rus yanlısı olarak bilinir. Anayasa, bir kişinin iki dönemden fazla devlet başkanlığı yapmasına izin vermiyor. Dolayısıyla Sarkisyan, ikinci döneminin sonunda iktidarda kalmaya devam etmek isteyince, bazı anayasal değişiklikler yaptı. Değişiklikler uyarınca devlet başkanlığı makamı onursal hale getirildi ve asil yetkiler de başbakanlığa devredildi. Devlet başkanlığında ikinci dönemi biter bitmez Devlet Başkanı Sarkisyan, başbakanlık makamına geçti. "Ermenistan parlamentosu, geniş çaplı protesto gösterilerine rağmen eski Ermenistan Devlet Başkanı Şerj Sarkisyan'ı başbakanlığa seçti. Geçen hafta sona eren ikinci ve son döneminin ardından parlamentoda yapılan oylamada, 17 oya karşın 77 oyla "63 yaşındaki" Sarkisyan'ın başbakanlığı onaylandı... [17.04.2018 En Nohar] Parlamentoda yapılan bu oylamaya karşın kitlesel gösteriler patlak verdi. Öncelikle hükümetin yaptığı yolsuzluklar ve buna ek olarak ülkenin petrol, doğal gaz ve hammaddeler gibi doğal kaynaklar yoksulu oluşu nedeniyle Ermeniler, özellikle Sarkisyan döneminde ekonomik sıkıntı ve fırsat yoksunluğu yaşadılar. Muhalefetteki "Yelk" partisi, bu konular üzerine odaklandı, sonra da Ermenistan'daki protesto gösterilerinin kıvılcımını ateşledi. Çok geçmeden yeni bir "halk" liderini bârizleştiren bu kitlesel gösteriler, muhalif lideri Nikol Paşinyan'ın şahsında temsil buldu...

2- Ermenistan'daki protesto gösterilerinin temel dürtüsü, Devlet Başkanı Sarkisyan'ın iktidarı sırasında ekonomik durumun kötüleşmesidir. Sovyet rejimindeki diğer ülkeler gibi Ermenistan yönetiminde de idari ve mali yolsuzluk egemendir. Devlet aygıtında rüşvet, o kadar yaygın ki insanlar, rüşvet nedeniyle baskı ve sıkboğaz ediliyorlar. Halk, yaşam standartlarından ötürü iktidardan pek memnun değildi ve ikinci Sarkisyan döneminin sona ermesini iple çekiyordu. Ancak Sarkisyan'ın başbakanlık görevine geçtiğini görünce insanlar iktidarına karşı kitlesel gösteriler yaptılar. Ardından Sarkisyan'ın istifa edip muhalif lider Paşinyan'ın da başbakan olarak seçilmesiyle protesto gösterileri sona erdi. Ekonomik meseleler ile demokrasiyle ilgili yerel konular aciliyet gerektirdiği için yeni Başbakan Paşinyan, hükümeti kurduktan hemen sonra parlamento seçimleri yapılmasının gerekliliğine vurgu yaptı ve yurttan "farklı alanlarda reformlar gerçekleştirilmesine" olanak sağlayacağını ifade etti. Daha önce yaptığı açıklamada ise Paşinyan, "Ermenistan'ı demokratikleştirme", hukukun üstünlüğünü güçlendirme, özel ekonomik çıkarlar ile hükümet çıkarlarını birbirinden ayırma ve yatırım ortamını radikal bir şekilde iyileştirme sözü vermişti." [14.04.2018 alarmaniya.net]

Dolayısıyla Ermenistan'daki siyasi değişimin öncelikle yerel motifli olduğu açıktır.

3- Tepkiler

A- Protesto gösterileri boyunca Amerika, Ermenistan'daki durumu yakından izlediğine dair açıklamalar yapsa da, görünüşte Ermenistan'da nüfuzunu yaymak için fırsat kollamaktadır. Paşinyan'ın başbakan olarak seçilmesinin ardından Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Heather Naubert Salı günü geç vakit yazılı bir açıklama yaptı. Açıklamasında, "ABD, Ermenistan'ın yeni Başbakanı olarak Nikol Paşinyan'ı tebrik ediyor. Yeni hükümetle ve Ermeni halkıyla yakın çalışmayı sabırsızlıkla bekliyoruz." ifadelerini kullandı. Sözcü; demokrasi, hukukun üstünlüğü, bölgesel ve küresel güvenliğin korunması gibi konularda iki ülke arasında ortak çıkarlar olduğunu da belirtti." [09.05.2018 armenpress.am]

B- Avrupa'ya gelince, Avrupa Birliği Dışişleri ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini, Nikol Paşinyan ile bir telefon görüşmesi yaptı. Mogherini, Ermenistan Başbakanını ilk fırsatta Brüksel'i ziyaret etmeye davet etti. AB'den yapılan basın açıklamasında, "Avrupa Birliği Dışişleri ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini, dün öğleden sonra yeni Ermenistan Başbakanı olarak seçilen Nikol Paşinyan'ı tebrik etmek için onunla bir telefon görüşmesi yaptı. Nikol Paşinyan ve onun tarafından kurulacak hükümet ile çalışmaya hazır olduklarını belirten AB Dışişleri ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi, Ermenistan Başbakanını ilk fırsatta Brüksel'i ziyaret etmeye davet etti." [09.05.2018 Armenpress]

C- Rusya'ya gelince, Paşinyan 08 Mayıs 2018'de parlamentoda yapılan oylamada başbakan olarak seçildikten hemen sonra "Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin Paşinyan'a bir tebrik mesajı

gönderdi. Putin mesajında, "Hükümetin başındaki faaliyetlerinizin, ülkelerimiz arasındaki dostluk ve müttefiklik ilişkilerinin daha da güçlenmesine, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) ve Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) çerçevesindeki işbirliğimize katkıda bulunmasını bekliyorum" ifadelerine yer verdi... Paşinyan ise "Rusya'yla askeri işbirliğini Ermenistan'ın güvenliğinin ana unsuru olarak görüyoruz" diye konuştu. Meclisteki özel oturumda Paşinyan, Rusya ile stratejik ortaklık ilişkilerinin Ermenistan için öncelikli olmaya devam edeceğini söyledi. Paşinyan, ülkesinin Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü ile Rusya, Kazakistan, Beyaz Rusya, Ermenistan ve Kırgızistan'dan oluşan Avrasya Ekonomik Birliği'nden çıkmayacağını belirtti.

[08.05.2018 Russia Today]

Rusya'nın Ermenistan korkularını gidermek için Paşinyan, "Ermenistan'da başlayan siyasi süreç, özünde ya da biçimsel olarak herhangi bir jeopolitik bağlam taşımıyor. Hareketimizde, ABD veya Avrupa Birliği'nin çıkarlarını değil, Ermenistan ve halkının çıkarlarını rehber edineceğiz... Protestomuz Rusya'ya yönelik değil, kaldı ki Ukrayna olaylarının herhangi bir izini de taşımıyor." Dedi. [01.05.2018 Daraj]

4- Belli ki Rusya, Ermenistan'daki nüfuzunu hâlâ koruyabileceğini düşünüyor. Bu yüzden Rusya Devlet Başkanı Putin, Paşinyan'a Soçi'de görüşme çağrısı yaptı. Pazartesi günü aralarındaki ilk görüşmede "Yeni Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'e askeri alandaki işbirliğini geliştirmeyi umduğunu kaydederek, "Ermenistan ve Rusya arasındaki ilişkilerin öneminden kimsenin şüphesi yok" dedi. [14.05.2018 Reuters]

Paşinyan, "Ermenistan'da hiç kimse, Rus-Ermeni ilişkilerinin stratejik önemini hiçbir zaman sorgulamadı ve sorgulamayacak. İlişkilere hem siyasi hem de ekonomik açıdan yeni ivme kazandırma amacındayız" ifadelerini kullandı. Paşinyan, Ermenistan'daki kriz sırasında izlediği dengeli yaklaşım için Rusya'ya minnettar olduklarını ifade etti." [14.05.2018 Russia Today]

Rusya'nın Ermenistan'daki nüfuzunu koruma şansını, "Ermeni Düğümü" olarak adlandırabiliriz. Köklü "Ermeni Düğümü", muhalefetin Rusya'ya sırt çevirmesinin önündeki engeldir. Çünkü Ermenistan, etrafı Müslümanlarla çevrili bir ülkedir ve Müslümanlarla çevrili olduğu için kalıcı korku duygularına hâkimdir. Komşusu Azerbaycan ile Dağlık Karabağ'da anlaşmazlık yaşıyor. Türkiye'yi yirminci yüzyılın başlarında Ermenilere soykırım yapmakla suçluyor. Komşusu İran da öyle. Ermenistan ile Rusya arasında doğrudan bir coğrafi bağlantı yok. Zira aralarında Gürcistan var. Çeçenistan'da olduğu gibi Güney Rusya ise İslami ayrılıkçı çatışmalarla kaynıyor. Fakat en yakın uluslararası güç olarak Rusya, İslam dünyası karşısında Ermenilere güvenlik hissi veriyor. Ayrıca Rusya, Dağlık Karabağ sorununda özellikle Azerbaycan karşısında Ermenistan'a askeri destek verdi ve bağımsızlığından bu yana Erivan yönetimine temel yaşam desteği sunuyor. Kredi, hibe, akaryakıt ve gaz gibi enerji kaynakları sağlıyor. Ermenistan, yardımlara ve Ermeni diasporasının para transferlerine bağlı ekonomik açıdan zayıf bir ülkedir. Müslüman tehlikesi karşısında korunmak için Rus gücüne güveniyor. Dolayısıyla Ermenistan'daki Rus askeri üsleri ve Rusya ile stratejik ortaklık, Ermenistan dış politikasının mihenk taşı olarak kabul edilebilir. Hatta 26 Nisan 2018'de Russia Today sitesinin de bildirdiği üzere protesto gösterileri sırasında bazı protestocuların, Ermenistan'daki Rus askeri üssünün kaldırılmasına ilişkin yaptıkları açıklamalar bile muhalif lider Paşinyan gerçekliğinden bihaber bazı protestocuların gazını almaktan öte bir şey değildir. Kanıtı, Paşinyan'ın ülkedeki Rus askeri üsleri lehine destekleyici ve dostane açıklamalarda bulunmuş olmasıdır.

5- Ezcümle, protesto gösterilerinin yapısı, yerel niteliktedir ve iktidarı muhalefete teslim etmek amacıyla düzenlenmiştir. Önceki yönetim, Rus dostuydu, çünkü Sarkisyan, Rusya için bel kemiğiydi. Paşinyan, muhalefetteydi ve Sarkisyan, Rusya'ya daha yakındı... Ancak protesto gösterilerinin gücü, Rusya'yı daha yakın olandan daha uzak olanı kabule zorladı. Protesto dalgasında sürüklenen Rusya, muhalefeti kabul etti. Yukarıda belirtilen nedenlerden ötürü Rusya, Batının Rusya'nın Ermenistan'daki nüfuzuna sızmasının oldukça zor olduğundan emindi. Ancak Batının özellikle de Amerika'nın, alışlagelmiş birçok kötü amaçlı yöntemlerle yürütülen uluslararası sömürgecilik çatışmasında olduğu gibi, Ermenistan sahasını tek başına Rusya'ya terk etmesi beklenmiyor...